

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakaupan ja viennin valvonta 2010

Evira/ 1170 /4011/2011

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 31.5.2011

Hyväksyjä	Jaana Mikkola
Esittelijä	Jaana Vuolle, Virva Valle
Lisätietoja	Jaana Vuolle, Virva Valle

Sisällysluettelo

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN	4
2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	6
2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien yleisyys ja tyyppi.....	6
2.2 Todettujen säännöstenvastaisuuksien analyysi	7
2.2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien esiintyminen.....	7
2.2.2 Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne	7
2.2.3 Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt.....	7
3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	8
4 KORJAAVAT TOIMENPITEET (TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI)	8
4.1 Toimijoille annetut seuraamukset ja korjaavien toimenpiteiden varmistaminen	8
4.2 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	8
5 ARVIO VALVONNAN ONNISTUMISESTA.....	8

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN

Sisämarkkinatuonnissa tarkastukset toteutetaan valvontasuunnitelman mukaisesti riskiperusteisena otantana. Virkaeläinlääkäriin tarkastamien tuontierien tarkastusten raportointi tapahtuu pääsääntöisesti TRACES-järjestelmää hyväksikäyttäen. TRACES on lyhenne sanoista Trade Control and Expert System. TRACESon internetpohjainen Euroopan komission ylläpitämä ohjelma, joka on kehitetty varmentamaan elävien eläinten ja eläintuotteiden jäljitettävyyttä ja valvonta niin EU-maiden välisessä sisämarkkinakaupassa kuin tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset että toimijat.

Sisämarkkinatuontierien osalta valvonnan määrä vuonna 2010 toteutui, joskaan kaikkia tarkastuksia ei raportoitu TRACES-järjestelmään. Tuontieriä oli kaikkiaan 1523 lähetystä. Näistä 53 kohdalla raportoitiin valvonta. Yksittäisten erien terveystodistuksia TRACESissa seurattiin säännöllisesti sekä Eviran että kunnan- ja läänineläinlääkärien toimesta. Kaikki kunnaneläinlääkärit eivät vielä joko käytä TRACES-järjestelmää lainkaan tai eivät ole sen käytössä riittävän kokeneita tai motivoituneita. Silloin, kun kunnaneläinlääkäri on tehnyt tuontierän tarkastuksen määräpaikassa, hän voi pyytää läänineläinlääkärinä viemään tarkastuksen tuloksen TRACES-järjestelmään puolestaan. Läänineläinlääkäreitä on ohjeistettu huolehtimaan siitä, että heidän toimialueelleen saapuvia tuontilähetystyksiä tarkastetaan riittävästi ja tarkastukset raportoidaan TRACESissa. Saatuaan ennakoilmoituksen tuontilähetystyksistä, Evira informoi virkaeläinlääkäreitä saapuvista lähetystyksistä ja lähettää ohjeistuksen tarkastamisesta. Suurin osa maahan saapuvista tuotantoeläimistä tarkastettiin virkaeläinlääkäriin toimesta, mutta tarkastuksia ei raportoitu TRACESiin. Tuotantoeläintuonneissa noudatetaan yleensä Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry:n ehtoja ja kunnaneläinlääkäri ottaa kaikista tuotantoeläimistä lisätakeiden mukaiset näytteet 2 arkipäivän sisällä tuonnista. Tuoja voi lisäksi joko oma-aloitteisesti tai ETT ry:n ohjeistamana pyytää eläinlääkärinä tarkastamaan tuodut tuotantoeläimet.

TRACES-järjestelmän tilastoista (Data Warehouse) on saatu yhteenvetotaulukko, josta on poimittu alla esitetyt Suomeen vuonna 2010 tulleet lähetykset ja ne tarkastukset, jotka on raportoitu TRACES-järjestelmään. TRACES-järjestelmään ei kuitenkaan laiteta tietoja kaikista saapuvista sivutuote- ja lemmikkieristä. TRACES-järjestelmästä ei sen vuoksi saada kattavaa tilastollista tietoa lemmikkieläinten ja sivutuotteiden kuljetuksista jäsenmaitten välillä. TRACES-järjestelmään raportoidaan vain satunnaisesti lemmikkieläinten kuljetuksia ja sivutuotteista vain 1. ja 2. luokan sivutuotteet on raportoitu TRACES-järjestelmään sivutuoteasetuksen mukaisesti. Sivutuotteista ylivoimaisesti suurin osa on luokan 3 tavaraa, jota pääsääntöisesti ei raportoida lainkaan TRACES-järjestelmään. TRACES-järjestelmään ei myöskään ole luotu sivutuotteiden terveystodistuksia sisämarkkinakaupassa. Rekisteröityjen hevosten sisämarkkinakaupassa ei ole pakollista tehdä todistusta TRACES-järjestelmään, jolloin vain osa tuoduista hevosista tilastoituu.

Taulukko 1. Suomeen vuonna 2010 tulleet lähetykset ja tarkastukset, jotka on raportoitu TRACES-järjestelmään.

Laji (CN-koodi)	Saapuneet (lukumäärä tai kilomäärä)	Saapuneet erät / tarkastusraporttien lukumäärä
0101 Hevonen	684	514 / 2
0102 Nauta	66	25 / 4
0103 Sika (ml. minisiat)	86	4 / 0
010410 Lampaat	7	1 / 0
010420 Vuohet	0	0
0105 Siipikarja	146 900	16 / 4
010611 Kädelliset	0	0

010619 Muut nisäkkäät	12 649	222 / 10
010620 Matelijat	10	0
010631 Petolinnut	0	0
010632 Papukaijalinnut	1 217	44 / 6
010639 Muut linnut	1280	9 / 9
010690 Mehiläiset ja kimalaiset	1699	25 / 0
0301 Viljelykalat	56 820	14 / 0
030110 Koristekalat	9517	5 / 0
030270 Mäti, maiti	0	0
0407 Siipikarjan munat	152 610	11 / 3
0505 Höyhenet	0	0
0506 Luut, sarvet	0	0
051110 Naudan sperma	519 048	74 / 6
051191 Kalasta saadut sivutuotteet	0	0
05119990 Muu sperma ja alkiot	2497	483 / 7
2301 Sivutuotteet, luokka 3	2942157 kg	69 / 0
230910 Koiran ruoka	8716 kg	5 / 0
4102 Lampaan nahat	0	0
4103 Muut nahat	0	0
4301 Turkisnahat	0	0
950810 Sirkuseläimet	36	2 / 2

Sisämarkkinaviennissä viejän on pyydettävä valvovalta virkaeläinlääkäriltä lähetettävien erien tarkastamista. Virkaeläinlääkäri tarkastaa lähetysten ennen lastausta ja laatii tarkastuksen perusteella terveystodistuksen lähetysten mukaan TRACES-järjestelmässä.

Alla olevasta taulukosta selviää Suomesta sisämarkkinoille toimitetut eläviä eläimiä ja sivutuotteita koskevat lähetykset vuonna 2010 (TRACESData Warehouse). Kaikki nämä lähetykset tarkastettiin ennen terveystodistuksen laatimista. Lisäksi Suomesta vietiin rekisteröityjä hevosia, lemmikkieläimiä ja sivutuotteita toisiin jäsenmaihiin. Näiden vientierien kohdalla ei terveystodistusta aina tarvitse laatia TRACES-järjestelmässä, eikä tilastoa voida kattavasti tehdä.

Sisämarkkinaviennissä Suomesta toimitettiin vuonna 2010 kaikkiaan 376 sisämarkkinälähetystä, joista määränpäämaassa tarkastettiin 92 lähetystä eli 21,9 %.

Taulukko 2. Suomesta sisämarkkinoille toimitetut eläviä eläimiä ja sivutuotteita koskevat lähetykset vuonna 2010 (TRACES Data Warehouse).

Laji (Cn-koodi Nimi)	Viedyt (lukumäärä tai kilometri)	Annetut terveystodistukset
0101 Hevonen	40	22
0102 Nauta	33	6
0103 Sika	1 764	6
010410 Lammas	6	1
010420 Vuohi	0	0
0105 Siipikarja	1 138 487	50
010611 Kädelliset	1	1
010619 Muut nisäkkäät	5 766	48
010620 Matelijat	37	2
010631 Petolinnut	3	2
010632 Papukaijalinnut	2	0
010639 Muut linnut	0	0
010690 Mehiläiset	13	2

0301 Viljelykalat	2 110	2
030270 Mäti, maiti	235	24
0407 Siipikarjan munat	5 509 105	95
051110 Naudan sperma	58 581	35
051199 Sivutuotteet, luokka 1	2 450 000 kg	6
051199 Sivutuotteet, luokka 2	310 280 kg	21
05119990 Muu sperma ja alkiot	627	37
1506 Muut eläinrasvat	875 500 kg	14
151610 Eläinrasvat	40 000 kg	1
2301 Sivutuotteet, luokka 3	0	0
950810 Sirkuseläimet	9	1/ 0

2 TOIMIJOIDEN LAINKUULLAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien yleisyys ja tyyppi

Sisämarkkinatuonneissa suurin osa sisämarkkinakaupan toimijoista on vakiintuneita ja hoitaa lainsäädännön edellyttämät toimenpiteet ajoissa. Vuoden 2010 aikana todettiin vain muutamia tuonteja, joissa rekisteröityminen oli jätetty tekemättä ennen tuonnin tapahtumista. Useimmiten kyseessä olivat hevosen sperman tuonnit, jotka paljastuivat TRACES-järjestelmään laaditun terveystodistuksen perusteella. Myös muutama kaupallisten koirien ja kissojen tuoja oli laiminlyönyt velvollisuutensa rekisteröityä. Joistakin tuonneista ei myöskään tehty ennakkoilmoitusta, tällöinkin kyseessä olivat useimmiten hevosen sperman tuonnit tai kaupalliset koirien tuonnit.

Vuonna 2010 jäi kiinni laittomasti tuodut yksi minisika ja kaksi lammasta Virosta ja 5 ponia Ruotsista. Kunnaneläinlääkärit tekivät kaikista hallintopäätökset ja eläimet lopetettiin. Yksi poneista kuoli salmonellainfektiioon.

Vuoden 2010 aikana todettiin muutamia kymmeniä toisista EU-maista lemmikkieläiminä tuotuja koiria ja kissoja, jotka eivät täyttäneet tuontiehtoja. Kissoilta ja koirilta puuttui lemmikkieläinpassi tai esim. voimassa oleva raivotautirokotus. Vastoin tuontivaatimuksia tuodut koirat ja kissat palautettiin lähtömaahan tai lopetettiin. Suurin osa eläimistä palautettiin ja vain muutama lopetettiin. Koirien ja kissojen kaupallisessa tuonnissa oli muutama yksittäinen tapaus, jossa toimija ei noudattanut tuontiehtoja.

Sisämarkkinatuonneissa lähtävä maa on vastuussa siitä, että lähetys täyttää EY-lainsäädännön edellytykset. Tuontitodistuksissa oli havaittavissa usein virheitä eläinten tai tuotteiden määrissä eikä lähetysten määräpaikka välttämättä ollut oikein. Näitä virheitä todettiin esim. lähes kaikissa nautatodistuksissa ja useissa siipikarjatodistuksissa. Myös todistuksen terveyttä koskeva osio oli usein puutteellisesti täytetty.

Erillistä tilastoa ei pidetty todetuista rikkeistä (todistus puutteellinen, rekisteröiminen puuttunut jne.). Toimijoille lähetetyt asiaa koskevat huomautuskirjeet kirjattiin Eviran diariin. TRACES-järjestelmään raportoitui vuonna 2010 yksi sisämarkkinatuontivonnassa havaittu rikkomus. Tämä rikkomus liittyi eläinten hyvinvointiin. Hollannista tuodun siipikarjaerän 7181 untuvikoista 2761 todettiin kuolleiksi määränpäätillä. Lauttamatkan aikana kuljetusauton ilmastoinnissa oli ollut ongelmia.

Sisämarkkinavienneissa TRACESiin raportoiduista tarkastuksista rikkomuksia todettiin seuraavasti: eläinten hyvinvointi – ei yhtään rikkomusta, eläinten terveystodistusta koskevia rikkomuksia – 1 kpl. Kyseessä oli rekisteröidyn hevosen terveystodistus ja rikkomuksen syyksi oli merkitty muu syy.

2.2 Todettujen säännöstenvastaisuuksien analyysi

2.2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien esiintyminen

Sisämarkkinatuonnissa terveystodistuksissa virheelliset lähetysmäärät todettiin useimmiten naudan ja sian sperman lähetyksissä. Todistuksissa todetut määräraikkaa koskevat virheet johtuivat useimmiten siitä, että lähettävässä maassa terveystodistuksen laatija ei löytänyt / osannut etsiä määräraikkaa TRACES-järjestelmästä. Eläinten tuonnit tapahtuivat usein myös usean toimijan yhteistuonteina, jolloin niille oli laadittu yksi terveystodistus yhteen määräraikkaan, vaikka määräraikkoja oli useita. Terveystodistuksen eläinten terveyttä koskevan osion puutteellinen täyttäminen oli johtunut siitä, että kaikki eläinlääkärit eivät ole tottuneita käyttämään TRACES-järjestelmää. Edellä mainittujen virheiden alkuperä oli lähettävässä maassa. Suomalaiset toimijat eivät kaikilta osin toimineet lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja raportoineet virkaeläinlääkärille terveystodistuksissa todetuista puutteista.

Laittomia lemmikkieläintuonteja esiintyy paljon. Hallintopäätöksiä tehdään vuosittain muutamia kymmeniä ja on todennäköistä että kaikki eivät jää kiinni, koska rajatarkastuksia ei sisämarkkinakaupassa ole. Uudet toimijat ja harraste-eläinten tuojat eivät välttämättä tiedä vaadittavista toimenpiteistä ja ottavat tuontiehdosta selvää vasta juuri ennen tuontia.

2.2.2 Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne

Tuotantoeläimiin kohdistuvat tarttuvat taudit aiheuttavat tuotannon menetyksiä ja eläimiä voidaan joutua lopettamaan tartunnan johdosta. Lisäksi tarttuvien eläintautien esiintyminen voi vaikuttaa myös elintarvikkeiden vientiin.

Sisämarkkinatuonneissa todetut säännöstenvastaisuudet eivät olleet laittomia lemmikkieläintuonteja lukuun ottamatta riskiltään merkittäviä. Väärät eläin- tai tuotemäärät todistuksissa vaikeuttavat tilastointia. Väärät määräraikat aiheuttavat ongelmia jäljitettävyydessä, mutta todetut tapaukset olisi kuitenkin voitu helposti jäljittää tarvittaessa. Eläinten terveyttä koskevan osion virheellisyydet todettiin pääsääntöisesti teknisluonteisiksi.

Koirien ja kissojen laitton tuonti voi aiheuttaa riskin kansanterveydelle. Raivotautia kantava eläin saattaa esimerkiksi puremalla siirtää hengenvaarallisen taudin ihmiseen ja näin aiheuttaa ihmisen kuoleman. Vaara ei siis rajoitu pelkästään eläimiin. Suomi on toistaiseksi vapaa ihmiselle vaarallisesta myyräekinokokista (*Echinococcus multilocularis*). Ihminen voi saada ekinokokkitartunnan pääisännän (petoeläimen) ulosteissa olevien munien välityksellä. Loismadon munat päätyvät maastoon petoeläinten ulosteiden mukana. Luonnonmarjoja ja sieniä ei voisi enää tällöin Suomessa käyttää sellaisenaan, vaan ne pitäisi kypsentää, koska pelkkä pakastaminen ei tuhoa loista. Myyräekinokokkitartunta saattaa johtaa kuolemaan ihmisellä, mutta on oireeton koiralla ja kissalla. Myös raivotautia kantava eläin saattaa olla täysin oireeton vielä kuukausia tuonnin jälkeen, joten vain tuontivaatimuksia noudattamalla ja elävien eläinten tuonnit tarkoin harkitsemalla pystytään ylläpitämään Suomen hyvä tautitilanne ja suojaamaan sekä ihmisiä että eläimiä.

2.2.3 Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt

Tuoja saattaa olla tietämätön tuontiehdosta tai välinpitämätön noudattamaan niitä. Edullinen hintataso vaikuttaa ulkomaantuontien suosioon. Ihmisten halu pelastaa

lemmikkieläimiä, kuten koiria ja kissoja huonoista oloista ulkomailla, voi saada ihmiset tuomaan eläimet ilman, että tuontiehdot on selvitetty tai että ne ehdittäisiin hoitaa kuntoon ennen tuontia. Lemmikkieläimen tuojan tietämättömyys tai ymmärtämättömyys laittoman tuonnin mahdollisesti erittäin vaarallisistakin seurauksista saattaa johdattaa siihen, ettei tuontivaatimusten noudattamista koeta tärkeäksi.

Sisämarkkinatuonnissa terveystodistuksissa todettuihin puutteisiin oli useimmiten syynä lähettävän maan virkaeläinlääkärin kokemattomuus TRACES-järjestelmän käytössä.

3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Sisämarkkinakaupassa ei toteutettu vuonna 2010 auditointeja.

4 KORJAAVAT TOIMENPITEET (TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI)

4.1 Toimijoille annetut seuraamukset ja korjaavien toimenpiteiden varmistaminen

Toimijoille lähetettyjä ohjeita rekisteröitymisen yhteydessä on lisätty ja selkeytetty. Elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden sisämarkkinakauppaa koskevia Evi-ran internetsivuja on kehitetty. Virkaeläinlääkäreitä koulutettiin, ohjeistettiin ja tiedotettiin, jotta he osaavat paremmin ohjeistaa ja valvoa toimijoita. Erityisesti lemmikkieläinten laittomat tuonnit olivat paljon esillä mediassa. Vuodelle 2011 suunnitellaan kampanjaa laittomien eläintuontien estämiseksi.

4.2 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Vuonna 2010 aloitettiin hanke, jonka puitteissa järjestettiin virkaeläinlääkäreille TRACES-koulutusta. Koulutuksia on jatkossa vuosittain ja niitä tullaan järjestämään myös maakunnissa. Myös eläinlääketieteen opiskelijoille annettiin koulutusta sisämarkkinakaupan edellytyksistä ja erityisesti TRACES-järjestelmän käytöstä.

5 ARVIO VALVONNAN ONNISTUMISESTA

Sisämarkkinakaupan tavoitteet toteutuivat. Kaikki toimijat rekisteröitiin ja ohjeistettiin tuonnin/viennin vaatimuksista ja tarkastuksista. Rekisteröintien yhteydessä virkaeläinlääkäreille (läänin- ja kunnan/kaupungineläinlääkärit) lähetettiin ohjeistukset tarvittavista tarkastuksista. Sellaisiin saapuneisiin lähetyksiin, joissa tuonnin edellytykset eivät täyttyneet, pystyttiin puuttumaan välittömästi. Virkaeläinlääkärit tarkastivat kaikki vientilähetykset ja tekivät tuontitarkastuksia riittävässä laajuudessa. Vientilähetysten terveystodistukset laadittiin pääsääntöisesti TRACES-järjestelmässä. Sen sijaan kaikkia tehtyjä tuontitarkastuksia ei raportoitu TRACES-järjestelmään.

Sisämarkkinakaupan valvonnan voidaan kokonaisuutena katsoa onnistuneen hyvin. Merkittävimmän ongelman muodostavat laittomat lemmikkieläinten tuonnit, joihin on vaikea puuttua valvonnan keinoin, kun rajatarkastuksia ei sisämarkkinakaupassa ole.

Suomeen ei levinnyt saapuneiden elävien eläinten ja sivutuotteiden mukana vastustettavia eläintauteja. Suomesta toisiin EU-maihin eläviä eläimiä ja sivutuotteita sisältäneiden lähetysten tarkastukset osoittivat, että lähetykset täyttivät lainsäädännön vaatimukset.

Virkaeläinlääkäreiden valmiuteen käyttää TRACES-järjestelmää panostetaan edelleen koulutuksen avulla. Toimijoille ja virkaeläinlääkäreille annettavaa ohjeistusta si-

sämarkkinakaupan edellytyksistä tarkennetaan ja sen saatavuutta parannetaan esim. internetin avulla.

Yhteenveto sisämarkkinakaupan tuontilähetyksistä saadaan TRACES-järjestelmästä. Järjestelmän DataWarehouse:sta (DWH) saadaan tilastot laadituista terveystodistuksista ja Suomessa tehdyistä lähetysten valvonnoista.